

ПРЕПОДАВАНЕТО НА ПОЛСКА ЛИТЕРАТУРА ИЗВЪН ПОЛША И СТРАТЕГИИТЕ ЗА ЧУЖДООЕЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ

Кристиян Янев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Статията разглежда ролята на литературния текст в процеса на обучение на чужденци, като се фокусира върху полския опит в сферата на преподаването в чуждоезикова среда. Освен методологичните въпроси, свързани с ползата от включването на литературни произведения в чуждоезиковото обучение, са разгледани различни предложения за канона на полската литература при преподаването ѝ извън Полша. Въз основа на анализа на съвременен учебник по полска литература за чужденци от 2023 г. статията аргументира, че литературноисторическата традиция продължава да оказва силно влияние върху облика на канона, докато оформянето на представителен списък на творби от съвременната литература за чуждестранните възприематели на полския език и култура представлява по-голямо предизвикателство.

Ключови думи: полска литература; чуждоезиково преподаване; канон; романтизъм; съвременна литература; лингводидактология

Увод

В последните десетилетия полската академична продукция, посветена на изучаването на полския език от чужденци, обръща сериозно внимание на използването на литературния текст в чуждоезиковото обучение. Настоящото изследване ще разгледа различните форми на преподаване, които включват полската литература, като ще се фокусира върху избора на произведения и методологическите подходи в учебния процес. В началото на XXI в. Ханна Мрозовска отбелязва доминацията на два подхода – определя единия като „естетическа опция“ (разглеждаща художествената значимост и ценностите в произведението), а другия – „прагматична“ (възприемаща текста утилитарно като материал за езикови упражнения). Вместо тях предлага като най-подходяща „стратегическата опция“, мислеща творбата като „елемент от цялостната образователна стратегия, включваща общото развитие на учащия се – от конкретните езикови умения, през културните компетенции до социалното поведение“ (Mrozowska 2001, p. 26).

Ромуалд Цудак пък разграничава три функции на литературния текст в процеса на преподаване на чужденци – той може да се възприема като „литературноисторически факт“ („реализация на определена литературна конвенция, документ на литературно течение, произведение от творчеството на даден автор“), като „културен и исторически факт“ (запознаващ учащия се „с културата, обичаите или събитията от епохата, в която е създаден“) или като „езиков факт“ (служещ за „опознаването и усъвършенстването на езиковите умения“) (Cudak 1998, pp. 25 – 26). Сходно е мнението на Виола Прухняк, според която литературният текст може да функционира като „претекст“ (т.е. основа за езикови упражнения), „текст“ (т.е. творба, подлежаща на литературен анализ и интерпретация) и „контекст“ (т.е. източник на знание за културата и историята) (Próchniak 2012).

1. Форми на присъствие на полската литература в чуждоезиковото обучение

Всеки от тези подходи и всяка от функциите на литературния текст в чуждоезиковото обучение са пряко свързани с формата и целите на преподаване, аудиторията и средата, в която протича учебният процес. Това посочва Анна Серетни, като подчертава, че ролята на литературния текст зависи „преди всичко от това *къде* (място), *за кого* (адресат) и *с каква цел* (направление на обучението) е насочено преподаването на езика“, като тези фактори предопределят както избора на съдържанието и неговата подредба, така и начина на работа с текста (Seretny 2006, p. 244, подч. авт.). Серетни разграничава пет различни форми на обучение, при които литературата може да бъде обект на внимание от страна на преподаващия – кратки и дългосрочни (или интензивни) курсове по полски език, чуждестранна полонистика, полски училища в чужбина и литературни курсове на родния език на студента (Seretny 2006, pp. 245 – 249).

Според авторката в рамките на *езиковите курсове* литературният текст често присъства по-скоро спорадично или като допълнение към езиковото обучение, представлява „основа за езикови упражнения и развитие на уменията за четене и говорене на чуждия език“ (Seretny 2006, pp. 245 – 246). През 2011 г. Мажена Цизман посочва, че „все още липсват удовлетворителни цялостни методологически предложения за преподаването на литература“ в чуждоезиковото образование. На хипотетичния въпрос дали не е по-добре „да се изключи полската литература от програмата за преподаване на езика (именно на езика) и тя да остане като обект на специализирани курсове за чуждестранните полонистики или за напредналите групи с филологически профил“, изследователката отговаря, че литературата „трябва да стане интегрален елемент от езиковия курс, ако той изпълнява сертифициращите критерии и подготвя чужденците за изпита по полски език като чужд“ (Cyzman 2011, pp. 92 – 93).

Осъзнавайки значението на културните компетенции, които художествената литература развива, съвременната полска глотодидактика (респ. лингводидактология) активно включва литературни текстове с цел не само езиково усъвършенстване чрез работата с автентичен текст. В чуждоезиковото обучение може да се забележи предпочитание към съвременни автори – Ромуалд Цудак от Школата по полски език и култура към Шльонския университет посочва ползите от включването на литературни произведения в езиковите курсове, които нямат „прецизиран репертоар от текстове“, но преподавателите често се насочват към съвременната поезия, която дава примери за употребата на разговорния език (Cudak 1998, p. 29). В друга своя публикация авторът аргументира, че „изборът на този, а не на друг текст е мотивиран методически“, като се наблюдава „комплементарност на целите – осъществявайки езиковото обучение като приоритетно, се вземат предвид и елементи от литературното обучение“ (Cudak 2010, p. 119). По този въпрос редакторката на тома „Литературни образи на културата“ (2020) Юстина Зих от Варшавския университет се позовава на Александер Козловски, според когото „на занятията по чужд език следва да се използват преди всичко съвременни литературни произведения“ (Zych 2020, p. 70). Виолета Хайдук-Гаврон пък подкрепя включването и на класически творби на полската литература в чуждоезиковото обучение, но отбелязва трудностите на външния за културата възприемател да се ориентира в контекста на полската история, който често е необходим за разбирането на произведенията. Затова авторката смята, че „понякога си заслужава да се откажем от колективно ценените в Полша шедьоври за сметка на по-малко представителни за полската култура творби, които обаче съдържат универсално съдържание, но разбира се, би било добре, ако са свързани с полските реалии (полската история, менталност, всекидневие)...“ (Hajduk-Gawron 2013, p. 364).

За разлика от езиковите курсове, където често литературният текст е „функционален спрямо основната необходимост от развиване на определени компетенции, четене с разбиране или комуникация“ (Cyzman 2011, p. 94), в останалите форми на обучение в чужбина (полски училища и висше образование извън Полша) преподаването на литературни творби е по-широко застъпено и цели „запознаване на учащите се с най-важните характеристики на епохата, в която са се появили, характеристиките на литературните жанрове или авторското послание“ (Seretny 2006, p. 247).

От една страна, *висшето полонистично образование* в чужбина е силно свързано както с достиженията на полската научна традиция, която може да дава интерпретативни и методологически насоки, така и със собствените си национални изследователски и рецептивни школи. По този повод Ришард Нич отбелязва, че чуждестранните изследователи са „принудени постоянно да „превключват кодовете“ и да балансират между вътрешната и външната гледна точка както заради различния [...] културен кръг, в който живеят, така

и заради по-широкия [...] културен контекст, с който се занимават“ (Nysz 1992, p. 3). Анна Серетни посочва разликите между различните форми на висше полонистично образование (полска филология, полонистика в рамките на славистично следване, лекторат с полски език), както и различията в езиковия и културния контекст (славяноезична/неславяноезична страна / преподаване на родния език на студента)¹ (Seretny 2006, pp. 247 – 248) като допълнителни фактори при функционирането на университетите извън Полша, в които се преподава полски.

В контекста на чуждестранната полонистика литературата може да присъства както като културологичен материал (в рамките на дисциплини като „Исторически и културни реалии“, каквато например изучават студентите в Софийския университет), така и като систематизиран литературноисторически курс, който следва хронологически развитието на полската книжнина от Средновековието до XXI в., или тематични курсове, които избират определен аспект/автор/направление за по-обстойно разглеждане. Във всяка от тези опции обаче стои въпросът с избора на представителен списък от автори и произведения. Немският полонист Герман Риц аргументира важността на канона в този процес, защото „парадоксално, читателят отвън е значително по-зависим от канона от вътрешния читател, въпреки че канонът не е адресиран към него и не представлява основа на неговата идентичност“. Това е така, тъй като той „се нуждае от повече насоки в избора на четива“, канонът за него е „основен индикатор за моделиране на историята“ на литературата, като в същото време „гледан отвън, канонът изглежда като много по-непроменлива система, отколкото от вътрешната перспектива“ (Ritz 2005, pp. 29 – 30).

Пьотр Вилчек² също споделя опита си като преподавател по полска литература в Университета в Чикаго и силното влияние на родната си академична традиция при съставянето на програма за магистри и докторанти:

„моят методически консерватизъм, произлязъл от традиционната родна полонистика, не ми позволи да направя отстъпки, които биха били причината моите студенти – чудесни познавачи на Виткаци, Гомбрович, Шулц или Милош – да не познаят никога Кохановски, Словацки, Ожешкова или Сенкевич“ (Wilczek 2009, p. 13).

Тази програма включва произведения в оригинал, като предлага хронологически преглед на старополската книжнина (X – XVIII в.), докато литературата след XIX в. е разделена по родов и жанров признак (поезия, драматургия, проза). Този подход има предимството, че дава обзорна и цялостна представа за историческото развитие на полската литература, но за сметка на това голяма част от авторите в конспекта могат да се окажат трудно достъпни езиково или културно (поради силната връзка с историческите превратности в страната), което го прави подходящ именно за специализирани занятия на университетско равнище. Освен това въпреки връзката с академичната традиция на

преподаване на полска литература могат да се открият и неизбежните лични предпочитания при избора на творци и произведения (особено при най-новата литература), както и липсата на съвременни творби след 1989 г.

От друга страна, *обучението в училищата към полските дипломатически мисии в чужбина* е регламентирано от нормативни актове на полското Министерство на националното образование, които представят програмната рамка, целите, учебното съдържание и очакваните компетенции в основното училище (разделено на два етапа от I – III и IV – VIII клас) и в гимназиалното образование (в четири класа). В програмата за гимназиалния етап е посочено, че учениците следва да разпознават „екзистенциалните, аксиологичните и историческите препратки“ в текстовете, както и да могат критично да четат произведенията и да ги интерпретират в различни контексти, като „особено значение за развитието на интерпретативните умения има интегрирането на литературното и езиковото обучение“ (Obwieszczenie 2023, p. 55). Гимназиалното литературно образование включва списък от автори и произведения, които наброяват 52 позиции в хронологичен ред (от Библията и старополската литература до съвременни писатели като Анджей Сташук, Олга Токарчук, Яцек Дукай и др.). Някои от текстовете са означени като задължителни: от старополската литература – „Богородица“ и избрани творби на Ян Кохановски; от литературата на XIX в. – произведения на Адам Мицкевич, Болеслав Прус и Хенрик Сенкевич; от литературата на XX в. – „Селяни“ на Нобеловия лауреат Владислав Реймонт; избрани стихотворения на Збигнев Херберт и нобелистите Вислава Шимборска и Чеслав Милош. Също така заслужава да се отбележи акцентът върху новата полска литература – старополската епоха (средновековна, ренесансова и барокова книжнина) включва десетина заглавия, а просвещенската, романтическата и позитивистичната литература са представени от още десетима автори. Останалите представляват творци от прелома на XIX и XX в. до настоящето (Obwieszczenie 2023, pp. 61 – 62). Към програмата има и списък с препоръчани театрални и филмови адаптации, които да подпомогнат усвояването на литературния материал и да запознаят учащите се с творби на други изкуства³.

Тази програма до голяма степен отговаря на коментара на Ева Липинска и Данута Пукас-Палимонка, според които програмите в полските училища в чужбина съвпадат с тези в страната, като „по-голям акцент е поставен върху литературноисторическата отколкото езиковата перспектива, тъй като такива са очакванията на родителите, навиците на учителите и оформилата се традиция“ (Lipińska, Pukas-Palimanka 2009, p. 282). Според Анна Серетни опитът обучението в чужбина да реализира училищната програма в Полша, може да създаде пречки пред усвояването на материала в чуждестранна среда, защото „там полският е втори или дори чужд език за учениците“ (Seretny 2006, p. 248). Съзнанието за тези особености води и до необходимост от разработване

на нови програми като тази, предложена от Липинска и Пукас-Палимонка – авторките се отказват от хронологическата подредба и предлагат в началните гимназиални класове да се изучават произведения от XX в., а заедно с повишаването на езиковите компетенции на учениците да се въведе и литературноисторическо познание за предходните епохи и периоди (Lipińska, Pukas-Palimanka 2009).

2. Възможности и предизвикателства при разработването на учебник по история на полската литература за чужденци

Във втория раздел на статията е анализирана една от актуалните академични книги, насочени към преподаването на полска литература за чужденци – учебникът „От „Богородица“ до XXI век. История на полската литература за чужденци. Равнище B1.2“ на Кшищоф Обремски. Настоящото изследване разглежда учебника с оглед на съставителските решения и подбора на произведения за чуждестранния възприемател, като се позовава на критериите на Анна Серетни за използването на литературен текст в чуждозиковото обучение. Според нея „за да стане литературният текст интегрална част от дидактичния процес, премислена дидактична стратегия“, авторът на учебното пособие следва да си отговори на четири въпроса – каква е функцията на художествения текст в рамките на курса; какво езиково равнище трябва да притежават учащите се, за да могат да работят с текста; какви са критериите на избор на текстовете; по какъв начин трябва да се работи с тях (Seretny 2006, p. 251).

Учебникът на изследователя от Университета „Николай Коперник“ в Торун заема интересно средищно място между помагалата за чуждозиково обучение чрез литературния текст⁴ и академичните изследвания и истории на литературата, насочени към чуждестранни читатели⁵. В уводните си думи Обремски пояснява, че книгата съдържа конспекти на лекции по полска литература, разпределени в три симетрични дяла по 15 урока, в които произведенията следват в хронологичен ред в съответствие с утвърдената периодизация на епохите от Средновековието до литературата след Втората световна война⁶ (Obremski 2023, p. 17).

Първият раздел обхваща старополската литература, която авторът обозначава като „Литература от епохата на независима Полша“, т.е. добавя към литературноисторическата периодизация и историко-политически елемент (триделбите на Полско-литовската жечпосполита в края на XVIII в.). Вторият раздел обхваща романтическата, позитивистичната и младополската литература от XIX до началото на XX в., т.е. литературата от периода на липса на полска държавност между 1795 и 1918 г. Последният раздел е посветен на новата полска литература, създавана след края на Първата световна война. Обремски разглежда полската литература като неразривно свързана с исто-

рическите и културните процеси и освен кратка информация за автора често включва исторически контекст, който би бил полезен за чужденеца. За това допринасят и изображенията, които са важен визуален елемент, доближаващ произведенията от отдалечени епохи до съвременния читател.

Този избор да се съчетаят литературните тенденции с превратностите в историята на Полша и Европа, е заявен експлицитно от автора, според когото учебникът е подходящ за читател, който „иска да разбере полската история и историята на културата ѝ на фона на европейските исторически и политически процеси“ (Obremski 2023, p. 11). Това отговаря на стратегията, описана от Тереса Валас – да се „намали не толкова значението, колкото видимостта на елементите“, чието усвояване би затруднило чужденеца, за сметка на тези въпроси, които „показват относително подобие на това, което му е познато“ (Walas 2008, p. 44). Сред аспектите, които авторът на учебника за чужденци съзнателно пропуска, са художествени, религиозни и философски явления като месианизма, както и социални и културни феномени като сарматизма (Obremski 2023, p. 10) – чието включване би отговаряло на принципа на търсене на атрактивното и екзотичното в преподаваната култура според Валас (Walas 2008, p. 44).

По отношение на целевата аудитория Обремски посочва, че учебникът е подходящ за средно напреднали езиково чужденци, а също така, че може да бъде използван за индивидуално обучение. Концепцията на труда идва от лекционни занятия с китайски студенти и е насочена към продължителна работа (45 занятия по 90 минути, разпределени в 3 семестъра) (Obremski 2023, pp. 9 – 11). Следователно учебникът е предвиден за чужденци, които се занимават дългосрочно с полски език отвъд придобиването на езикови и комуникационни компетенции, а от академичния профил на автора може да се допусне, че е замислен по-скоро за работа със студенти (въпреки че би могъл да послужи и като помощно средство за полски училища в чужбина). Това обяснява и необходимостта културните и историческите реалии да бъдат специално въведени. Тъй като подобрите текстове не са адаптирани⁷, авторът предлага редица обяснения – както непосредствено след художествените фрагменти (преди всичко дефиниции и обяснения на думи от литературния текст), така и под формата на обяснителни глоси в полето на страницата. Някои от тях съдържат обяснения на литературни термини, докато други дефинират абстрактни понятия или историзми, които могат да затруднят чуждестранния възприемател на текста, който не е с филологическо образование. Като допълнителен езиков материал присъстват цветове отделени речникови карета, в които са дадени фразеологични съчетания или контекстуални синоними на избрани думи.

Съдържанието на учебника за чужденци обхваща литературноисторическите периоди от Средновековието до съвременността, като е очевиден

стремежът на автора да постигне баланс между епохите и направленията. Доколкото в първите два раздела присъстват канонични и емблематични за съответната епоха творби (религиозният химн „Богородица“ като пример за анонимна средновековна книжнина; Миколай Рей и Ян Кохановски като водещи ренесансови автори; Игнаци Крашицки като представителна фигура на Полското просвещение; романтиците Адам Мицкевич, Юлиуш Словацки и Зигмунт Крашински, позитивистите Болеслав Прус, Елиза Ожешкова и нобелистът Хенрик Сенкевич, модернистите Станислав Виспянски и Владислав Реймонт), то изборът на автори, емблематични за периода след 1918 г., изглежда по-дискусионен и вероятно персонално мотивиран. От литературата, създадена по време на междувоенното десетилетие, присъстват единствено „Херострат“ на Ян Лехон и „Предпролет“ на Стефан Жеромски, чието включване е логично както с оглед на оспорването на доминиращия романтически тип култура след придобиването на независимостта на Полша при Лехон, така и с диагнозата за свободна Полша, предложена от Жеромски. За сметка на това обаче отсъстват други значими автори, което Обремски мотивира като съзнателно решение: „Нещо неизбежно са и т.нар. велики отсъстващи“⁴⁸ като Болеслав Лешмян, Ярослав Ивашкевич, Витолд Гомбрович, Станислав Лем, Славомир Мрожек или Олга Токарчук (Obremski 2023, p. 10). Доста по-добре представена е литературата от периода на Втората световна война и Полската народна република, като тук литературното знание е силно обвързано със съдбата на Полша по време на двойната окупация на страната (подновеният романтически и мартирологичен патос при автори като Владислав Броневски и Кшищоф Камил Бачински; новият поетически език на Тадеуш Ружевиц) и политическата зависимост от Съветския съюз (методът на соцреализма в поезията на Константи Илдефонс Галчински, но и антикомунистическата съпротивата при нобелиста Чеслав Милош или популярни автори на песни като Яцек Качмарски). Въпреки че заглавието на учебника насочва към литературата до ХХІ в. като горна граница, в него липсват примери за най-новата литература след 1989 г., която поради преводите и международните отличия за полски автори от последните десетилетия би представлявала логичен интерес за чуждестранните възприематели.

Всеки от разделите в учебника на Обремски следва сходна структура, като включва въвеждащи и финални въпроси, които не засягат директно литературното произведение, но могат да служат като тема за дискусия с чуждестранните студенти. След това е въведена информация за автора и епохата, често под формата на кратка енциклопедична бележка. Текстът е допълнен с обяснения и любопитна информация, като често присъстват отворени въпроси към произведението или анализа му. Въпреки твърдението, че учебникът е подходящ и за самостоятелна подготовка, замисълът да представлява конспект на урок с въвеждаща информация, насочващи въпроси и теми за

дискусия, обаче го прави по-подходящ като помощно пособие за преподавател в чуждоезикова среда – като антологичен подбор на значими текстове с езикови пояснения; насоки за обсъждане и въвеждане на исторически и културни факти. Затова въпреки определени дискуссионни аспекти – като избора на автори и произведения особено за съвременната литература; липсата на ясно изведена методология за работата с литературния текст – учебникът на Кшищоф Обремски би могъл да представлява полезно средство в обучението по литература в чужбина.

Заклучение

Анализът на учебника за чужденци на Кшищоф Обремски показва, от една страна, трудностите и неизбежните съставителски избори при подготовката на дидактични пособия, насочени към нуждите на обучението в чужда среда. От друга страна, разкрива неразривната връзка между академичния дискурс (методология и дидактика, дискусии за съдържанието на канона) и преподаването в различни форми на обучение (средно образование в чужбина, чуждестранна полонистика, интензивни езикови курсове). Въпреки че убеждението в ползата (и дори необходимостта) от включване на литературни текстове в процеса на преподаване за чужденци е споделяно от редица изследователи, сред най-проблематичните въпроси се оказват именно подборът на текстове и стратегията за тяхното представяне пред носители на различен езиков или културен опит. Това предполага и нуждата от задълбочаване и развитие на трансфера на знание, опит и подходи между академичните центрове и институциите, в които литературата се преподава в чуждестранна среда.

Благодарности и финансиране

Това изследване е финансирано от Европейския съюз – NextGenerationEU, чрез Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България, проект SUMMIT BG-RRP-2.004-0008-C01.

Авторът благодари на Дорота Фатер – директор на Полското училище „Владислав III Варненчик“ към Посолството на Република Полша в София, за информацията за полските училища в чужбина.

БЕЛЕЖКИ

1. Авторката се позовава на статията „Състояние и перспективи на полонистиката по света“ (2000) на Ян Мазур и на текста на Ищван Молнар „Програма за преподаване на полска литература в Унгария. Критерии за избор на текстове“ (2004).
2. В същата статия Вилчек изказва и по-скоро дискуссионната теза за липсата на сериозен дебат за канона в Полша след 1989 г. Аргумент против такова обобщение могат да бъдат множеството дискусии по темата през 90-те

години на миналия и първото десетилетие на този век. Обобщение за тях предлага П. Чаплински, който посочва и няколко от ключовите дебати – около есето на Мария Янион „Залезът на парадигмата“ (оповестяващо отмирането на символично-романтическият тип култура, доминиращ в Полша след XIX в.); лустрационният спор след Нобеловата награда на Вислава Шимборска и дискусиата след смъртта на Чеслав Милош (за повече информация вж. Czapliński 2009, pp. 227 – 276).

3. Това решение е в съгласие с препоръката на Анджей Женевиц за актуализиране на преподаването в чужда среда. На въпроса как да се преподава културата, изследователят дава насоката, че „тази култура не следва да се преподава от страната на шедеврите, т.е. от страната на музея, а от страната на контакта“, като един от възможните подходи е използването на словото и образа (Zieniewicz 2020, pp. 18 – 19).
4. Интересни с оглед на ролята на литературния текст в чуждоезиковото полонистично обучение са съвременни издания, които остават извън обхвата на настоящата статия, тъй като в тях художествените произведения са използвани като материал за разнообразни езикови упражнения и дискусии за полската история и култура, без авторите им да правят опит за литературноисторическо представяне на родната проза, поезия и драматургия. Сред тези издания могат да се посочат поредицата на Шльонския университет „Чети на полски“ (Cudak et. al. 2003), която до 2024 г. включва 18 тома с езикови и комуникативни упражнения върху текстове от полската литература от края на XIX до XXI в. за всички нива на владеење на полски език; двата антологични тома с творби от епохата на позитивизма и модернизма в Полша за среднонапреднали и напреднали езиково чужденци „(Не) забравена литература“ (Rumińska 2024a, 2024b), подготвени от Магдалена Руминска от Университета „Мария Кюри-Склодовска“ в Люблин; както и „От Батор до Токарчук. Най-новите полски романи в глотодидактична перспектива“ на Юстина Зих и Михала Бенешова (Zych, Benešová 2025), която предлага разработки на фрагменти от съвременни романи като възможност за повишаване на езиковите и културологичните компетенции на чуждестранните студенти.
5. Обремски споменава полското издание на монографията на Анна Нашиловска (Obremski 2023, p. 18) като една от най-новите публикации в областта на литературната история. След публикуването на учебника му е отпечатан и английският превод на нейния труд (Nasiłowska 2024). Самата авторка в уводните си думи аргументира избора си и ограниченията при писането на подобна монография: „в неголемия обзор могат да се открият само основни имена и класически текстове, които оформят образа на литературата в миналото. Книгата има характер на пътеводител; знаейки картата на основните пътища, по-лесно могат да се разположат страничните постиже-

- ния“ (Nasiłowska 2022, p. 9). Друга актуална монография, насочена към чуждестранния (англоезичен) читател, е колективният том “Being Poland. A New History of Polish Literature and Culture since 1918” (2018), който избира тематичен подход, разглеждащ ключови явления и жанрове след 1918 г. Съставителите аргументират този избор, който различава тома от излезлите до този момент англоезични литературни истории на Манфред Кридъл от 1956 г., Чеслав Милош от 1969 г. и Юлиан Кшижановски от 1978 г. (Trojanowska et al. 2018, p. XV).
6. Авторът подчертава, че всяка подобна подялба е своеобразен опростен модел (Obremski 2023, p. 17), и посочва творчеството на автори на прелома между епохите като пример за проблематична периодизация.
 7. Тамара Черкес разграничава първични, вторични и адаптирани текстове в чуждоезиковото обучение, като се позовава на А. Козловски, който посочва два вида адаптации – *sensu stricto* и *sensu largo*. За първия тип е характерна елиминацията (изключване или редукция) или модификацията (парафраза) на трудни езикови структури или съдържание, вторият тип адаптация пък може да бъде селективна или комплементарна, което се състои в избор на фрагмент от текста и допълване с илюстрации и обяснения (Czerkies 2012, p. 115). В учебника на Обремски може да се говори за адаптация от втория тип, без пряка намеса в оригиналните текстове.
 8. При автори като Лешмян това би представлявал подходът на „реабилитация“ на творци, чието световно признание е затруднено от ограничения обхват на езика (Walas 2008, p. 46).

Acknowledgements & Funding

This study is financed by the European Union – NextGenerationEU, through the National Recovery and Resilience Plan of the Republic of Bulgaria, project SUMMIT BG-RRP-2.004-0008-C01.

The author thanks Dorota Fater, Director of the Polish School “Władysław III Warneńczyk” at the Embassy of Poland in Sofia, for the information about Polish schools abroad.

REFERENCES

- CUDAK, R. et al. (Eds.), 2003. *Seria Czytaj po polsku. Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. [viewed 1 September 2025]. Available from: <https://www.sjkip.us.edu.pl/pl/e-nauczanie/seria-czytaj-po-polsku/>
- CUDAK, R., 1998. Tekst poetycki w kształceniu językowym cudzoziemców na poziomie średnim. *Acta Universitatis Lodzensis. Kształcenie polonistyczne cudzoziemców*, no. 10, pp. 23 – 33. ISSN: 0860-6587.

- CUDAK, R., 2010. Edukacja literacka na kursach języka polskiego jako obcego. In: A. ACHTELIK et. al. (Eds.). *Sztuka i rzemiosło. T. 2. Nauczyć Polski i polskiego*, pp. 117 – 130. Katowice: Wydawnictwo Gnome. ISBN: 978-83-87819-02-6.
- CYZMAN, M., 2011. Czego jeszcze nie wiemy o nauczaniu literatury polskiej? Tekst literacki na lekcji języka polskiego jako obcego. *Terazniejszość – Człowiek – Edukacja*, vol. 14, no. 4 (56), pp. 91 – 101. ISSN: 1505-8808.
- CZAPLIŃSKI, P., 2009. *Polska do wymiany. Późna nowoczesność i nasze wielkie narracje*. Warszawa: Wydawnictwo W.A.B. ISBN: 9788374145084.
- CZERKIES, T., 2012. *Tekst literacki w nauczaniu języka polskiego jako obcego (z elementami pedagogiki dyskursywnej)*. Kraków: Księgarnia Akademicka. ISBN: 978-83-7638-226-5.
- HAJDUK-GAWRON, W., 2013. Arcydzieła literatury polskiej w praktyce glottodydaktycznej. Zaadaptować czytelnika i tekst. *Biblioteka postscriptum polonistycznego*, no. 3, pp. 353 – 365. ISSN: 1898-1593.
- LIPiŃSKA, E.; PUKAS-PALIMĄKA, D., 2009. Literatura polska w szkołach polonijnych. In: R. CUDAK (Ed.). *Literatura polska w świecie. T. I. Zagadnienia recepcji i odbioru*. Wydanie II. Katowice: Wydawnictwo Gnome, pp. 282 – 291. ISBN 83-87819-74-3.
- MROZOWSKA, H., 2001. Tekst literacki jako strategia dydaktyczna w nauce języka obcego. *Języki Obce w Szkole*, vol. XLV, no. 3, pp. 24 – 28. ISSN 0446-7965.
- NASIŁOWSKA, A., 2022. *Historia literatury polskiej*. Wydanie II. Warszawa: IBL. ISBN 978-83-66898-68-4.
- NASIŁOWSKA, A., 2024. *A History of Polish Literature*. Trans. Anna Zaranko. Boston: Academic Studies Press. ISBN 9798887192789.
- NYCZ, R., 1992. Od polonistyki do komparatystyki (i z powrotem). *Teksty Drugie*, no. 1/2, pp. 1 – 4. ISSN 0867-0633.
- OBREMSKI, K., 2023. *Od Bogurodzicy po XXI stulecie. Historia literatury polskiej dla cudzoziemców. Poziom B1.2*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. ISBN: 978-83-231-5253-8.
- OBWIESZCZENIE, 2023. Obwieszczenie Ministra edukacji i nauki z dnia 6 października 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej polskiej*, poz. 2387. [viewed 1 September 2025]. Available from: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230002387>.

- PRÓCHNIAK, W., 2012. *Klucz do wierszy. Poezja w nauczaniu języka polskiego jako obcego*. Lublin: Wydawnictwo KUL. ISBN 978-83-7702-553-6.
- RITZ, G., 2005. Kanon i historia literatury widziane z zewnątrz. Przełożyła M. Łukasiewicz. In: I. IWASIÓW; T. CZERSKA (Eds.). *Kanon i obrzeża*, pp. 29 – 40. Kraków: Universitas. ISBN 97883-242-1843-1.
- RUMIŃSKA, M., 2024a. *Literatura (nie)zapomniana. Antologia nowel młodopolskich z ćwiczeniami (B2-C1)*. Lublin: Wydawnictwo UMCS. ISBN 978-83-960300-5-4.
- RUMIŃSKA, M., 2024b. *Literatura (nie)zapomniana. Antologia nowel pozytywistycznych dla cudzoziemców (poziom C1 – C2)*. Lublin: Wydawnictwo UMCS. ISBN 978-83-227-9798-3.
- SERETNY, A., 2006. Nauka o literaturze i teksty literackie w dydaktyce języka polskiego jako obcego/drugiego. In: E. LIPIŃSKA, A. SERETNY (Eds.). *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, pp. 243 – 279. Kraków: Universitas. ISBN 97883-242-1097-8.
- TROJANOWSKA, T. et. al. (Eds.), 2018. *Being Poland. A New History of Polish Literature and Culture since 1918*. Toronto: Toronto University Press. ISBN 978-1-4426-5018-3.
- WALAS, T., 2008. Oko Innego/cudzoziemca jako możliwa perspektywa poznawcza literatury polskiej. *Teksty Drugie*, no. 4, pp. 39 – 47. ISSN 0867-0633.
- WILCZEK, P., 2009. Czy istnieje kanon literatury polskiej? In: R. CUDAK (Ed.). *Literatura polska w świecie. T. I. Zagadnienia recepcji i odbioru*, Wydanie II, pp. 13 – 26. Katowice: Wydawnictwo Gnome. ISBN: 83-87819-74-3.
- ZIENIEWICZ, A., 2020. Nauczanie kultury i pragnienie opowieści. In: J. ZYCH (Ed.). *Literackie obrazy kultury. Perspektywa glottodydaktyczna*, pp. 15 – 28. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, ISBN 978-83-235-4659-7.
- ZYCH, J., 2020. Najnowsze polskie powieści jako źródło wiedzy o życiu codziennym współczesnych Polaków. In: J. ZYCH (Ed.). *Literackie obrazy kultury. Perspektywa glottodydaktyczna*, pp. 67 – 94. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, ISBN 978-83-235-4659-7.
- ZYCH, J.; BENEŠOVÁ, M., 2025. *Od Bator do Tokarczuk. Najnowsze powieści polskie w perspektywie glottodydaktycznej*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego. ISBN: 978-83-235-6689-2.

TEACHING POLISH LITERATURE ABROAD AND THE STRATEGIES FOR FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Abstract. The article analyzes the role of the literary text in the foreign language learning process and focuses on the Polish experience in the area of teaching abroad. Apart from the methodological questions related to the uses of literary texts in foreign language teaching, the article presents different propositions about the canon of Polish literature in its teaching abroad. Analyzing a recent coursebook on the history of Polish literature for foreigners (2023) as an example, the article argues that the literary tradition still has a strong influence on the canon, while forming a representative list of works of contemporary literature for the foreign student of Polish language and culture is much more challenging.

Keywords: Polish literature; foreign language teaching; canon; romanticism; contemporary literature; linguodidactology

✉ **Dr. Kristiyan Yanev, Senior Assist. Prof.**

WoS Researcher ID: JQJ-6667-2023

Author ID (Scopus): 58158077400

ORCID iD: 0000-0003-3003-7544

Sofia University „St. Kliment Ohridski”

Faculty of Slavic Studies

15, Tsar Osvoboditel Blvd

Sofia, Bulgaria

E-mail: kijanev@slav.uni-sofia.bg